

ӘДӘБИЯТ ВӘ ИНЧЭСӘНӘТ

1976
ШӘНБЕ
28
АВГУСТ
№ 35 (1701)

АЗӘРБАЙҖАН ЯЗЫЧЫЛАР ИТТИФАҖЫ ВӘ
АЗӘРБАЙҖАН ССР МӘДӘНИЈӘТ-НАЗИРЛИЈИНИИ ОРГАНЫ
ОРГАТ СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ АЗЕРБАЙДЖАНА
И МИНИСТЕРСТВА КУЛЬТУРЫ АЗЕРБАЙДЖАНСССР

1984-җҮ ИЛДӘН ЧЫХЫР • ГИҖМӘТИ 10 ГӘПИК

АДАМЛАР да даглар кимидир. Дүньяны о башындан көрүпәни, шөһрәт зирвәси илә һаманы һејран гојаны да вар, адсыз-үчвансыз яшајаны да. Учалыг һаманы чәкиб апарыр, јоллар-изләр уч-уча чалапыр. Анчаг сәкиг, фикирли бир јалгызылыгга кәнарда да-јананлар, көзәллији һәлә кашф олунаммыш ади даглар, «адсыз» адамлар үрәјә ајры бир доғмалыг пычыла-дајыр. Зирванни јүзүнчү әи-јарәтҗиси олмагданса, бала-ча бир тәпәнин илкин көшф еләјәни олмаг даһа хошдур.

Бәлкә елә буна көрә дә Сабирәддә ады һамыја та-ныш олан шөһрәтли гәһрә-манлардан јазмаг нијәғимиз јох иди. Садәчә олараг Му-ғанни бу күнүнү көрмәк, ра-јону тахыл, памбыг истәһса-лына көрә республикада га-багчылар сырасына чыка-ран, көчән бешлилдә Умумиттигаг јарышынн гал-либ едгән, Күр-Араз гов-шағынн шөһрәтинн учалдан садә адамларга таныш ол-маг истәјирдик.

Рајон партија комитә-синн биринчи катиби Мәмәд Мәмәдов 26 Вақы комисса-ры адына колхозун саһәлә-риндән көчәркә Зәминә Ас-лановадан сөз салды, Му-ғанн адыны учалдан гызын памбыг устасы кими јүксә-лиш јолундан данышды; Азәрбајҗан КП XXIX гурул-тајындакы чыхышында онун јазычлардан киләјини дә хатырлағды.

— Дејирсиниз борчмуз-дан чыхаг?

— Јахшы олар... Бу сөһбәт јолумузу дә-јишди. Зәминәнин брига-дасына дөндүк. Елә аралыдан онун саһәләри адын сечи-лирди.

Јанашы узанан чәркә-ләрин арасында трактор-лар дајанмышды. Сән демә, дәрманн тәјјарә илә сәпил-мәси Зәминәнин үрәјиндән олмайыб вә памбыгын бу го-за вахтында, колларын пәһ-

рәләниб бир-биринә кејиш-дији күнләрдә тарлаја ма-шын салмагдан чәкинмәјиб.

Күн үфүгә әјилсә дә, һа-вадан од јағырды. Бүркү Му-ғанн синәсинә чөкүшдү. Јарпаг белә тәрпәнмирди. Чәркәләрин о башында әл-әван кејимли гызлар ишлә-јирди. Зәминә онлардан ајрылыб кәлди. Дүзүнү де-јим ки, дөфәләрлә шәллини, өзүнү көрсәм дә, әвәлчә ону танымадым. Уз-көзү өр-түлү, әлләриндә әлчәк, ајаг-ларында чөкмә... Мәним тәәччүләндијими көрүб де-ди: «Башга чүр мүмкүн де-јил. Гызлары да мөчбур еди-рәм, үзләрини, әлләрини ис-тидән, дәрмандан горусул-лар. Ахы, онлар һәлә лап чавандырлар, чәми он једди-он сәккиз јашлары вар».

Кәтиблә Зәминәнин сөһбә-тини динләјирдим:

— Памбыгы јандырарсан һа, бир-ики јердә колларын ронки дәјишлиб.

— Ора вахтында һамар-лаңмайыб, су чыхмыр. Јохса суја ара вермирик. Дејирәм, гызлар, күндә нә гәдәр су ичирсиниз, памбыг да күнүн алтындады, ахы...

— Совка чох дејил ки?

— Кечән илдәкиндән аз-дыр. Анчаг она е'тибар вар-мы? Инди чәтин вахтдыр. Бир күн кеңдикимн—иши-шдән кеңир, нечә ајын зәһ-мәти һавајы кәдир. Ачыг һа-вада, јағыш, күлөк, күн, ән-јанверичи—көр нечә чөһә-дә вурүшмәлијыг.

— Еләдир, памбыг чох әр-кәјүндүр. Рајгы истәјир, әл тохумаса, дибиңә кетмән дөјмәсә, күсүб иничјир. Ма-шынын өз јери вар, инсан әлинин өз јери.

Сөһбәт мәни дә чәкди. Зә-минә бу илки мәһсулдан, түркмән гонаглары гаршыла-маларындан, гызларын зи-рәклијиндән, памбыгы әмә-јинни чәтинлијиндән даны-шырды. Онун јүксәк күрсү-ләрдән ешитдијимиз белә чошғун, ишкүзар данышыгы

Муған Зирвәси

һәмишә үрәјимизи ифтихар-ла долдуруб. Кәндә бөјүјән, һалал әмәји илә шөһрәтлән-нән гызы депутат кими, ич-тимаи һадим кими даим һә-јатын гајнар јериндә, өн чәр-кәләрдә көрмәк бу күн ади һалә чәвиллиб. Анчаг Зәми-нә колхозчулар адындан да-нышса да, бә'зән чохларыны тәәччүләндириб, онун һаг-гында «һеч памбыгыја ох-шамыр, лап алим кими да-нышыр» дејәнләрә дә раст кәлимишн.

Исти Муған чәлләриндә «памбыгыја охшамаян» гыз өз әли илә бечәрдији ке-ниш тарлаларын гојунда, бачы кими севдији гызларла јанашы әсил «памбыгы көр-мәми»ндә өнүмүздә дајаныб. Ондан сорушмаг истәјирдим ки, бөјүк, ишыгы сарајлар-да, ону памбыгыја охшатма-јанларын гаршысындакы чы-хышындан сонра бу исти чөл-ләрә гајыданга өзүнү нечә һисс едир, она гәрибә кәл-мир, чәтинлик чәкмир ки?.. Күлә-күлә деди:

— Күрсүнү мәнә бу тар-лаја көрә верирләр. О салон-лара кәдән јолум бу чәркә-ләрин арасындан, торпагдан башлајыр. Ән уча күрсүм дә, ән јарашылыгы, кеңиш сало-нум да бу доғма дүзәнләр-дир.

Бајадан бәри динләдијим сөз-сөһбәтин мәһнасы, Зәми-нә Асланованын ел көзүндә учалмасынын, ад чыхарма-

сынын сәбәби елә бил инди ајдынлашды. Бирдән-бирә һисс еләдим ки, Муғанн бу әмәк зирвәсиндән јан кәчә билмәјәчәјәм, Сәһәри күн ора гајыдасы олдум...

ЈАШЫЛ сөјүдләрин, говагларын алтында Муғанн истиси-бүр-кәни парылдајыр. Һәр јанда гыз әлинин һәрәрәти, тәмиз-лији дујулур. Телевизор, со-јулчу, јашыллыг... Дүшәр-кә даһа чох истираһәт әвинә, санаторијаја бәзәјир. Сәни-јә отагындакы долаба јазы-чыларымызын тәәли-кәһна-ли китаблары дүзүлүб. Елә бу китаблара бахыб онларын марагыны, һәссәсини өјрән-мәк чәтин дејил. Бәли, тар-лада, заводда, тикинтидә — һарда олмасындан асылы ол-мајараг, көңлик һәмишә өзүнү һисс еләтдирир. Күн чыхандан күн батана тарла-да олсалар да, охумага, те-левизорча бахмага да, јахшы-ны писдән сечмәјә дә вахт тапырлар. Индинни әмәк адамыны фәргләндирән өн јүксәк кејфијәт будур.

ләнә һәр шеји һазыр еләмәк лазымдыр.

Дүшәркәнин сәлигә-саһма-ны көз охшајыр, динчлик кәтирир. Отаглар күзүкү ки-ми парылдајыр. Һәр јанда гыз әлинин һәрәрәти, тәмиз-лији дујулур. Телевизор, со-јулчу, јашыллыг... Дүшәр-кә даһа чох истираһәт әвинә, санаторијаја бәзәјир. Сәни-јә отагындакы долаба јазы-чыларымызын тәәли-кәһна-ли китаблары дүзүлүб. Елә бу китаблара бахыб онларын марагыны, һәссәсини өјрән-мәк чәтин дејил. Бәли, тар-лада, заводда, тикинтидә — һарда олмасындан асылы ол-мајараг, көңлик һәмишә өзүнү һисс еләтдирир. Күн чыхандан күн батана тарла-да олсалар да, охумага, те-левизорча бахмага да, јахшы-ны писдән сечмәјә дә вахт тапырлар. Индинни әмәк адамыны фәргләндирән өн јүксәк кејфијәт будур.

Зәминәнин инам вә ирәдә-синдән башланан о јол сон-ралар Муған гызыны Вақы-ја, Москваја апарды. Сәни јарыш достларынын јанын-дан — Өзбәкистандан, Турк-мәннстандан кәлди. Сов.ИКП XXIV гурултајынын ишти-ракчысы олду. О, республика Али Советинни депутаты, Азәрбајҗан КП төғтиш ко-миссиясынын үзвү, Сабир-абад Рајон Партија Комитә-синин бүрө үзүдүр. Ики Ленин ордени, Октябр Ин-тилабы ордени вә медаллар-ла бәзәниш синәсиндә би-тиб-туқонмәјән көңклик ар-зулары, јүз-јүз адамын гај-гысы јува салыб.

Бу илләрдә Зәминәнин га-зандыгы өн бөјүк мүнәфат һәмин адамларын, ел-обанын, писә пис, јахшыја јахшы де-јән тәмиз үрәкли адамларын

ләнә һәр шеји һазыр еләмәк лазымдыр.

— Зәминә кими олмаг ис-тәрдинми, Таһирә?
— Һәр адамын иши де-јил, онун кими олсун.
— Јә'ни нә мәһнада?
— Јә'ни һәјаты ишсиз, зәһмәтсиз дүшүнмәмәк; та-ләјини торпага бағламаг...
«Тәләјини торпага бағла-маг...». Торпага мәнәббәт илк севки кимидир. Пак, тә-мәннасыз бир дујгу илә бө-

Јазычы Вә һәјат

түн варлыгыны вердијин ана тарла бәрәкәт гапыларыны өнүндә кеңиш ачыр. Торпаг борчлу галмагы севмир. Алын тәрнин, зәһмәт тәрнин улдуз кими синәләрдә-јан-дырыр, бармаг изләрини чи-чәк-чичәк јолуна дүзүр. Тор-паг севир ки, сән онун үс-түндә мөһкәм дајанасан. Онун әбәди досту вә саһиб олсан. Зәминә он беш ил-дир ки, бу чәлләрлә сирдаш-дыр. Торпаг да ону «адым сәсиндән таныјыр».

Һәлә сәккизинчи синфи битириб рајон мәркәзиндән орта мөктәбә кәдәндә торпаг гызын адымындакы инамы дујду. Чүнки о вахта кими көнд гызларындан һеч ким бу јолу кечмәмишди.

Көңчлији һәмишә әмәјин кур бурулганында, сынагла-рында кечди. 26 Вақы комис-сары адына колхозун парти-ја төшкилат катиби олдуғу он дөрд ил әрзиндә зәриф гыз чийиндә һәр күн бөјүк тәсәруфатын ағырлыгыны дујду.

Зәминәнин инам вә ирәдә-синдән башланан о јол сон-ралар Муған гызыны Вақы-ја, Москваја апарды. Сәни јарыш достларынын јанын-дан — Өзбәкистандан, Турк-мәннстандан кәлди. Сов.ИКП XXIV гурултајынын ишти-ракчысы олду. О, республика Али Советинни депутаты, Азәрбајҗан КП төғтиш ко-миссиясынын үзвү, Сабир-абад Рајон Партија Комитә-синин бүрө үзүдүр. Ики Ленин ордени, Октябр Ин-тилабы ордени вә медаллар-ла бәзәниш синәсиндә би-тиб-туқонмәјән көңклик ар-зулары, јүз-јүз адамын гај-гысы јува салыб.

Бу илләрдә Зәминәнин га-зандыгы өн бөјүк мүнәфат һәмин адамларын, ел-обанын, писә пис, јахшыја јахшы де-јән тәмиз үрәкли адамларын

мәһбәбәтидир. Зәминә депу-тат кими, әсил халг елчиси кими дар ајагда она үз тутан һәр кәсин ишинә јарамага чалышыр. Һара лазымса ке-дир, бачардыгыны әсиркә-мир. Бәлкә халг мәһбәбәти-нин көкү елә буналадыр. Бәл-кә Зәминәни буна көрә чох севирләр ки, өзү һаггында, өз һәјаты, тәләји бәрәдә дү-шүнмәјә вахт тапмаса да, һа-мы һаггында дүшүнүр, һа-мынын ишинә јарамага чан атыр.

Кәндә онун евини көс-тәрдиләр. Нечәләри онун кө-мәји илә көзәл ев-ешик дү-зәлтсә дә, өзү јадына дүшмә-јиб. Бүтүн бунлар бир әм-рүн ајры-ајры чыкыләри, нахышларыдыр. Амма бу чыкыләр о гәдәр парлаг вә тә'сирлидир ки, Зәминәнин мөһкәм характерини, бөјүк үрәјини, чәфакешлијини, шөһрәт зирвәләринә кәдән адымларынын гәтијәтинн ајдын кәстәрир, үрәјимиздә она дәрнн мәһбәбәт дујғусу ојадыр.

ИЗЗӘТ Аманов он ал-ты ил 26 Вақы комис-сары адына колхозун сәдри олмушду. Ишини јах-шы билән адамдыр. Артыг сөзү, артыг һәрәкәти сев-мәзди. Колхозда полад инти-зам јаратмышды.

Кечән ил рајон партија комитәси ону ирәли чөкмәк истәјәндә кәндә һамы тәш-вишә дүшдү. Ахы, тәсәрур-фат саат кими дөгнглик се-вир. Һашы әл дөјәндә ни-замы, гајда-ғануну позулан-дан сонра әввәлки аланки ахтарыб тапмаг да чәтинлә-шир. Анчаг Галагајын ча-маатынын һәјәчаны тез өтүб кечди. Ахы, Иззәти Зәминә Асланова әвәз едәчәкли. Һа-мы севинди. Бәс, Зәминә өзү нечә? Јох, севинмәди. Бу илин әввәлиндә колхозу тәһ-вил көтүрсә дә, әли ишә јат-мады. Рајон партија комитә-синдә Зәминәни һеч чүр ра-зы сала билмәдиләр. О, доғ-ма бригадаја гајытды. Нә иди бу гәти е'тиразын сәбә-би? Бәлкә Зәминә нечә ил-

лик шөһрәт јолуну, әмәк јо-луну гәһрәманлыг зирвәси-нә чатдырмамыш, чийини башга ишин алтына вермәк истәмәјиб?

...Көнд чәмааты мәсләһәти севәнди. Дөнә-дөнә көтүр-гәј еләмәмиш ишә башламаз-лар. Ким чәтинә дүшдү, ас-саггал, дунјакөрмүш јанына гачыр. Асгаггаллыг кәндин өн бөјүк рүтбәсидир. Галага-јында исә бәзән асгаггаллар да Зәминә илә мәсләһәтлөш-мәји севирләр.

Бир вахт мөктәб јоллары илә Муған дүзләриндән ке-чиб кәдән көнд гызынын өн бөјүк арзусу һүгүгшунас ол-маг иди. Һәрдән о күнләри хатырлајыр, һәсрәтлә, бәлкә дә тәәссүфлә. Тәәссүфләмә-јә дөјәрми? Ахы, о, Киров-абад Көнд Тәсәруфаты Ин-ститутуну битирәндән сонра да тарладан ајрылмајыб. Әс-линдә о, һәмин арзусуна да чатыб; торпаг һәм дә онун университети, «Һүгүг факул-тәси» олуб. Азәрбајҗанлы гызына өз бөјүк һүгүглары-ны вә гүдрәтинн кәстәриб.

ҺӘЈӘТИН башында ма-шын дајанды. Бир аз-дан дүшәркәнин әтра-фындакы чәмәклијә алабә-зәк јајлыглар сәрилди. Бу

јајлыглар һәр күн гызла-рын алын тәри илә «јују-лур». Сојуг су, күнорта ме-һи, беш-он дөгнглик исти-раһәт јоргунлуғу апарыр. Сөјүдләрин алтында гызлар хысын-хысын данышыб кү-лүрләр. Икинчи мөртәбәдә кимсә аста-аста охујур. Зә-минә онлары сәсләјир. Гыз-ларын адылары мәни дикси-дирир—бачы ады, гонум-гоншу ады... Бу учсуз-буча-гыз чәлләрин һамысында би-зим илк көңлик тәрәвәти илә, көзәллији илә сәјрышан бачыларымыз чалышыр. Он-лар зәриф әлләри илә мин тонларла памбыг јетишди-рир, республикамызын ады-ны, шөһрәтинн учалдырлар. Тәәссүф ки, бә'зән гајыла-рына лајигинчә гала билми-рик.

Тәәзәчә јујулуб от үстә сә-рилмиш јајлыглар баханда дүшүнүрәм: гызлар үз-көз-ләринн бу јајлагларла бүрү-мөкдәнә назик дувагы олан, еңли ишләпалар гоја билмәз-ләрми? Нијә фабрикларымыз белә ишләпалар бурахмыр?

Памбыгы гызлар үчүн хүсуси јүнкүл, раһат палтар-лар һазырламагын вахты чатмајыбмы?

Зәминәнин әлиндәки га-

лын әлчәкләрә бахырам. Он-лардан тәр дамыр. Памбыг бечәрәләрдән өтрү назик әлчәк истәһсалы чәтинми ишдир?

Е'тираф етмәк лазымдыр ки, әмәк мөдәнијәтинн јүк-сәлтмәк үчүн биз һәлә чох иш көрмәлијик. Һәлә бизим әдәбијәт вә инчәсанәтизмиз дә, мөтбуат органларымыз да, тичәрәт мүәссисәләримиз дә сәһәри, ахшамы тарлаја бағлы оланлар гаршысында борчлулар.

Тәәччүблүдүр ки, Сабир-абадын ири, Гәдим кәндлә-риндән олан Галагајында ин-дијәдәк орта мөктәб јохдур. Гызларын да чоху рајон мәркәзинә кәдә билмир. Биз исә онлары Зәминә кими али тәһсилли, ады-санлы көр-мәк истәјирик.

...Гызлар һаһара башла-јандан, Зәминә һамыја баш чәкиб архајынлашандан сон-ра сөһбәт еләмәјә вахт тап-дыг. Она бахыб дүшүнүрдүм ки, Муғанда бөјүкөнләр, бо-ја-баша чатанлар елә белә дө олмалыдырлар—чәлләр кими кеңиш үрәкли, торпаг кими садә, тәмиз... О, гыз-лардан данышырды. Рәһилә-ни, Ләтфиәни, Назимәни, Фатманә ағыздолусу тә'риф-ләјирди. Кечән ил һәр һек-тардан алтмыш сәнтнер пам-быгы онлар јығыблар. Бу илки планлары бәрәдә бир сөз демирди. Әслиндә, буна еғтијач да јох иди. Зәминә кими адамларын анчаг бир јолу вар: һәмишә ирәлидә, өндә олмаг.

...Зәминәдән, онун брига-дасындан ајрылыб кәлир-дим. Бир-бирлә гол-бојун Күрүн, Аразын нәфәси илә әтирләниш бу кеңиш, мү-гәддәс дүзәнләр нәзәримиз-дә зирвә тәки учалырды. Инди һарда Муған дүшүн-сәм, һардан Муғанә бахсам, көзүмә о учалыг, о зирвә кө-рүнчәк...

Сабир РҮСТӘМХАНЛЫ
Сабирабд

